

velizar mihić vasa

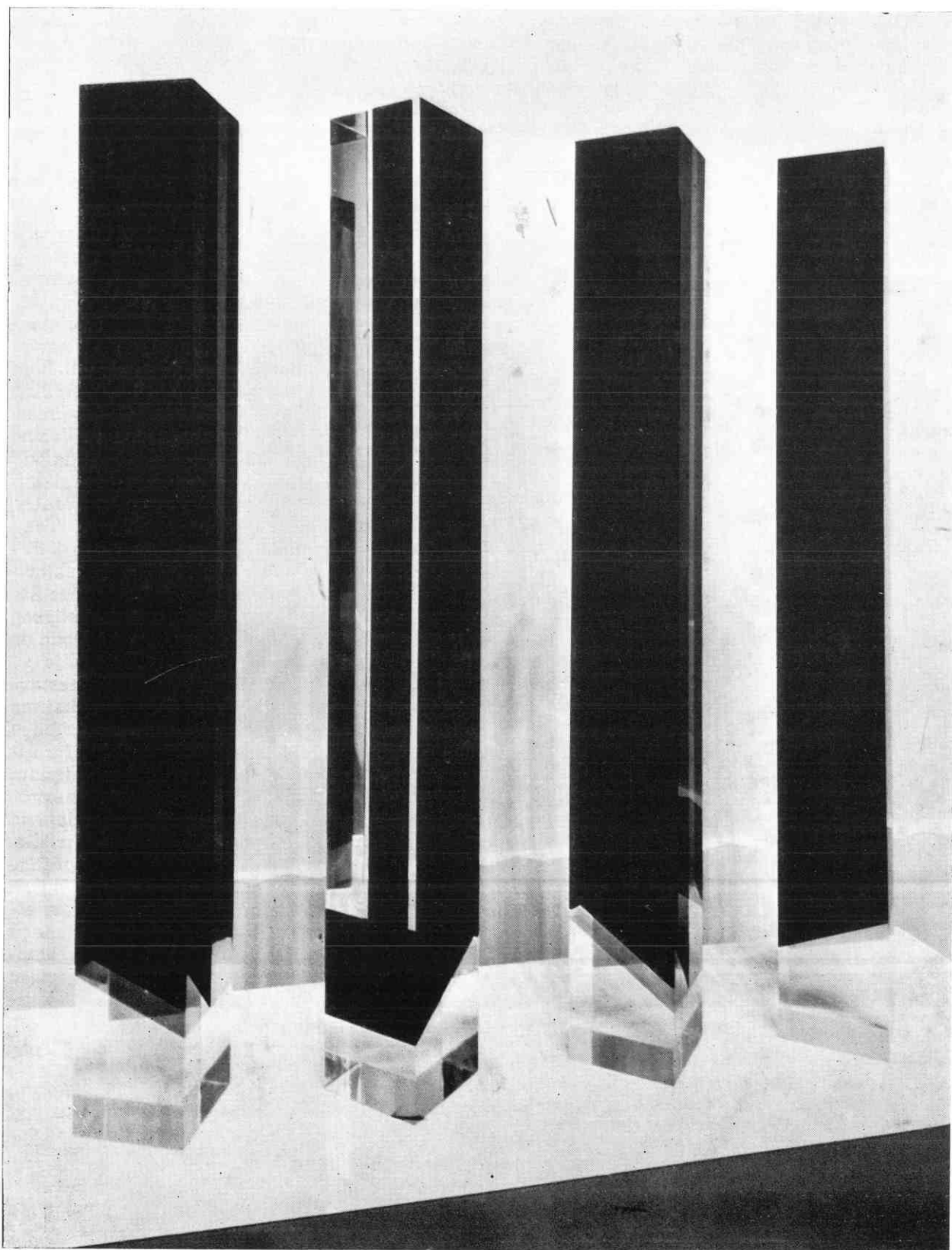
salon muzeja
savremene umetnosti,
beograd
24. 5–14. 6. 1972.

ješa
denegri

Čitav niz umjetnika koji su svojim formiranjem i prvim nastupima nekada bili vezani za beogradski kulturni centar nastavlja danas svoje djelovanje u inozemstvu, uključujući se u gibanja tih svojih novih sredina i zasnivajući u njima svoje ljudske i umjetničke sudbine: Bata Mihailović, Petar Omčikus, Dado Đurić, Ljuba Popović i Vladimir Veličković postali su dio današnje pariske škole, Dragoš Kalajić pripada krugu rimskih slikara nove figuracije, a istodobno u Sjedinjenim Američkim Državama djeluju slikar Mileta Andrejević i skulptor Velizar Mihić Vasa, uspijevajući u iznimno burnoj dinamici tamošnjeg umjetničkog života izboriti mjesto prepoznatljivih individualnosti. S druge strane, pojedine beogradske kulturne institucije, a prije svih Muzej savremene umetnosti, nastojale su održati budnima veze naše sredine s tim ljudima. Jedna je od inicijativa usmjerenih tom cilju kad je Muzej priredio 1972. izložbu Velizara Mihića Vase, skulptora i grafičara koji već više godina živi i djeluje u Los Angelesu. Rođen je u Otočcu 1933, diplomirao je na Akademiji primenjenih umetnosti u Beogradu 1954, gdje je 1956. i 1959. priredio dvije samostalne izložbe i gdje je

neko vrijeme radio kao asistent na Arhitektonskom fakultetu. Napuštajući sve dotadašnje rezultate, godine 1960. odlazi u Sjedinjene Države, gdje mora krenuti od početka i tek poslije nekoliko godina borbe za egzistenciju i rada u potpunoj anonimnosti uspijeva doći do prvih afirmacija: 1966. nastupa na izložbi New Modes in Californian Painting and Sculpture u San Franciscu, iste godine priređuje samostalnu izložbu u Los Angelesu, a u povodu tih izlaganja uvršten je u kritičku antologiju New Talent in USA koju je objavio časopis Art in America br. 4, 1966. Poslije toga sudjeluje u nizu grupnih izložbi među kojima treba posebno istaknuti veliku smotru American Sculpture of the Sixties, održanu u Los Angelesu i Philadelphiji 1967, da bi 1970. i 1972. priredio i dvije samostalne izložbe u Los Angelesu. Kontakte s našom sredinom obnovio je 1970. kad je sudjelovao na IV jugoslovenskom trijenalu u Beogradu, a zatim je njegovo djelo »Buket« bilo uključeno u izložbe suvremene srpske umjetnosti koje je Muzej priredio u Ljubljani 1971. i u Skopju 1972. Napokon, nedavna Vasina izložba u Salonu Muzeja savremene umetnosti, koja je obuhvatila deset eksponata u akriličkoj plastici nastalih u periodu 1969—1972, bila je za našu sredinu prva mogućnost detaljnijeg upoznavanja njegova, svedena djela, na žalost, samo na vrlo reducirane rezultate posljednje radne etape.

Vasino formiranje za prvih godina boravka u Sjedinjenim Državama temeljilo se na onim iskustvima koja mu je mogla ponuditi tada aktualna situacija u američkom slikarstvu u periodu poslije dominacije apstraktnog ekspresionizma. Govoreći o tim momentima svoje umjetničke biografije, Vasa je istaknuo podatak da je njegovo rano djelo nastalo pod utjecajem slikarstva »tvrđih rubova« kalifornijskog umjetnika Johna McLaughlina iz 1964/65, a zatim, još više, pod utjecajem »nategnutih platna« Franka Stelle iz istih godina. To su bili oni odlučni impulsi pod čijim je sugestijama Vasa nastojao prevladati balaste predstavljачkog i simboličkog karaktera slikarstva, i nadići ona tehnička i instrumentalna ograničenja koja slici nameće ravna površina i okvir što redovno zatvara kvadratni ili pravokutni izrez kadra. Vasine slike-objekti u obojenom drvetu, nastale od 1965. do 1967, sadržavale su kao svoj bitni problem upravo tu težnju za dislociranjem bojnih sektora izvan onih strogih određenja koja im nameće konvencionalni oblik uokvirena platna: u tom nastojanju, on je parcelirao pikturalno polje po izdvojenim horizontalnim zonama, od kojih je svaka sadržavala jedan autonomni kromatski lokalitet. Vasa je, međutim, ubrzo uvidio da materijal obojenog drveta samo djelomično ispunjava taj složeni oblikovni za-

datak: on, istina, dopušta provedbu osnovne kromatske diobe površine, ali zato boji ne može pružiti dovoljno svjetlosnog nijansiranja koje u tom trenutku sve više počinje zaokupljati umjetnikov plastički interes. To svoje nastojanje Vasa je počeo ostvarivati oko sredine 1968, kad je kao novo oblikovno sredstvo odabrao materijal akriličke plastike, u kojoj radi sve do danas i koja daje karakteristično obilježje osnovnoj problematici njegove umjetnosti. Vasine novije skulpture dane su kao oblici savršeno pravilnih vertikalnih kvadara različitih visina, izvedeni u šipkama prozirne plastične mase koje umjetnik najprije isijeca, a zatim na određenim mjestima prelazi slojem akrilske boje, da bi nakon ponovnog sljepljivanja prethodno rastavljenih dijelova u jedan jedinstveni volumen postigao utisak iluzioniranog refleksa obojenosti cjelokupnog skulptorskog tijela. Pri tom umjetnik vodi strogog računa o rasporedu akrilskog bojenog sloja unutar bloka plastične mase: naime, svaki je stup artikuliran po određenom, matematički zasnovanom programu koji omogućuje da se niz pojedinačnih stupova slične organizacije može sjedinjavati u serije od četiri ili više jedinica, tako da se pravilnim slaganjem tih elemenata dobivaju cjeline koje imaju osobine apsolutno homogenog ansambla. Ali u isto vrijeme s tim strogim redom, umjetnik dopušta mogućnost da i sâmi gledaoci, prema vlastitim afinitetima, projektiraju raznovrsne kompozicije sastavnih elemenata gradeći tako neku vrstu »otvorenog djela« velikog broja varijanti međusobnih prostornih razmještaja pojedinih modula. Vasina skulptura sadrži, dakle, onu istodobnu dvojnost programiranog i aleatornog pristupa koju postiže upravo zbog toga što njena oblikovna dispozicija nema samo plastičko i prostorno nego ujedno i čisto vizuelno djelovanje: jer, iako su dana u obliku čvrstih i kompaktnih volumena koji traže punu prostornu ambijentaciju, Vasina se djela prihvaćaju prije svega vizuelnom percepcijom boje i svjetlosti, koji nikada nisu dodatni nego uvijek bitni i nedjeljivi činiooci jedne integralne konstruktivne zamisli. To jedinstvo proizlazi iz umjetnikova odgovarajućeg tretmana materijala kojim se služi i koji po sâmoj svojoj prirodi dopušta uključivanje medija boje u unutrašnju strukturu upotrijebljenog sredstva: plastična masa, od koje su ova djela izgrađena, podrazumijeva inkorporaciju boje u samoj jezgri volumena koji svojom prozirnošću još i naglašava odsutnost težine materijala, a kao bitni likovni sadržaj forme nudi specifičnu simbiozu boje, prostora i svjetlosti. Upravo iz tog razloga Vasa se s pravom dvoumi kad želi definirati kategoriju svoga oblikovnog svijeta: on, naime, smatra da njegovo djelo, bez obzira na trodimenzionalnu

prostornu situaciju objekta, izmiče području skulpture u običajenom smislu riječi i po mnogim svojim bitnim intencijama, kao i po svom naglašenom vizuelnom učinku, teži zasnivanju posebne izražajne granice koju možemo nazvati medijem »oprostorenog slikarstva«.

Ali bez obzira na te moguće terminološke oscilacije, sigurno je da Vasino djelo i po osnovnoj koncepciji i po tehnologiji rada proizlazi iz tipično američke umjetničke atmosfere posljednjeg decenija. Striktni geometrizam njegovih formi vodi podrijetlo iz reduktivnih principa minimalne umjetnosti i primarnih struktura, a njegovo eksperimentiranje s novim plastičnim materijalima rezultat je prednosti koje mu nude tehničke i ekonomske mogućnosti sredine u kojoj on danas djeluje. Ako želimo biti još precizniji u traženju konteksta unutar kojega se Vasino djelo kreće, onda treba ukazati na okolnost da ono po mnogim bitnim oznakama pripada kompleksu nove kalifornijske skulpture u kojoj se kao vodeće ličnosti ističu Larry Bell, John McCracen, Tony DeLap, Norman Zammitt, Robert Stevenson i Peter Alexander. Osnovna je zajednička karakteristika istraživanja tih umjetnika u njihovu specifičnom tumačenju problematike minimalističkog shvaćanja plastičkog oblika: za razliku od Donalda Judda, Roberta Morrisa ili Sola LeWitta, čija su djela svedena na najradikalniju moguću jednostavnost primarnih geometrijskih modula i u kojima je svjesno odbačen svaki estetski supstrat da bi se posebno istaknuo udio konceptualnog, kalifornijski umjetnici nastoje ovim u osnovi pionirskim iskustvima pridodati jednu naknadnu estetsku profilaciju koja proizlazi iz same plastičke obrade, kao i iz vizuelnih osobina upotrijebljenog materijala. Te intencije, koje se mogu shvatiti kao operacije likovnog dotjerivanja onih idejnih prodora što su ih prethodno izvršili spomenuti njujorški umjetnici, oduzimaju kalifornijskim skulptorima ulogu pravih novatora, dajući im ujedno obilježje samostalne problemske struje koja svoje mjesto traži u svojevrsnoj simbiozi novih prijedloga i nekih konstantnih obilježja estetskog izgleda plastičkog objekta. Sve te osobine mogu se gotovo u cjelini primijeniti i na Vasino dosadašnje umjetničko djelovanje: po tipologiji svoje forme, kao i po načinu njene tehnološke elaboracije, Vasa nesumnjivo pripada jednom aktualnom senzibilitetu koji, međutim, nastoji pomiriti s nekim gotovo tradicionalističkim vrijednostima, po kojima apsolutna estetska dotjeranost i materijalna doradenost svakog elementa plastičkog djela mora ostati stalna komponenta cjelovitog umjetničkog iskaza.